

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

שבט התשפ"ה
ובדבורה אשה נביאה (שופטים ד) א
ותשר דבורה וברק (שופטים ה) ס

פרשת בשלח – שבת שירה

עלון פרפראות בפרשה וחידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 116 פסוקים = ינון – מכוון

תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת י-הנה מקדש א-דני כוננו ידך. (שמות טו יז)
יש בה מצות לא תעשה אחת: שלא נצא בשבת חוץ לתחום. (ספר החינוך)

ליל ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, ונהגו רוב תפוצות ישראל לסדר בשלחן מכל פירות האילן ופירות הארץ עד אשר תשיג ידו וכל אחד מברך על פרי אחד, האיש מברך על החיטה אחר ברכת המזון **חלב חטים ושבועה** כדי שיהיה לו מזונות בריוח, והאישה על הגפן כדכתיב (תהלים קכח ג) **אשתך כגפן פריה**, והבן על הזית, **בניך פשתל ויתים סביב לשלחך**, רימון ואגוז לבנותיו על שם **כל כבודה בת מלך פנימה**, דבש ותפוח לתינוקות על שם **תחת תחת עוררתך**, **דבש וחלב תחת לשונך**, והביא משם ספר ברכת אליהו דהעיקר הוא ט"ו פירות וביארם שם, ושילמוד בכל פרי פרק אחד ממשניות, והם **פאה שמונה פרקים**, **בפורים שלשה**, **ראש השנה ארבעה**, והם נגד בריאה יצירה עשיה, וגם שיכרך על ריח האתרוג. (מועד לכל חי סימן ל)
ראש השנה לאילן, לא אמר לאילנות כמו באינך, יש לרמז מה שקבלנו מרבתינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין הש"י בעת המצטרך למצוה, כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות (רש"י יד. ד"ה וואל) והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיוזמן לו הש"י לעת המצטרך את הפרי עץ הדר, והנה תפלתו תעשה פירות, וזהו שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאילן, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה. **איל"ן** בגימטריא **הי"ה אדנ"י** (91) יחודא שלים. (בני יששכר מאמרי חודש שבט)

ויאמר י-הנה אל משה כתב זאת זכרון בספר ושנים באנני יהושע כי מחה אמתה את זכר עמלק ממפתח השמים. (יז ד) בתיבת **אמתה** נרמזו כל הגאולות של עם ישראל. **מחה אמתה** היינו שהמחיות יהיו על ידי האנשים הכלולים במלה **אמתה**. גאולת מצרים היתה על ידי: אהרון, משה, חור, השם יתברך. גאולת בבל אף היא על ידי **אמתה**: אסתר, מרדכי, חרבונה, השם יתברך. גם הגאולה העתידה תהיה על ידי **אמתה**: אליהו, משיח ח' נסיכים, השם יתברך.

ח' נסיכים הם **"שמונה נסיכי אדם"** ישי, ושאול, ושמואל, עמוס, וצפניה, צדקיה, ומשיח, ואלהו. (סוכה נב:) שישפיעו ויעזרו בגאולת ישראל.
בגמרא נחלקו מה שמו של המשיח? דבי רבי שילא אמרי **שילה** שמו שנאמר עד כי יבא שילה. דבי רבי ינאי אמרי **ינון** שמו שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמי שנון שמו. דבי רבי חנינה אמר **חנינה** שמו שנאמר אשר לא אפן לך חנינה. [יש אומרים **מנחם** בן חזקיה שמו שנאמר כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי. (סנהדרין צח:). תמצא שראשי תיבות כל השמות הנזכרים עולים לתיבת **משיח** ר"ת מנחם שילה ינון חזקיה. (אמרי נעם בשם הגר"א)

ויאמר י-הנה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו ויכילך בתורתם אם לא. (טז ד)
איתא במדרש הה"ד (תהלים קלה ו) **כל אשר חפץ י-הנה עשה בשמים ובארץ** וכל תהומות. רצונו לבאר למה אמר הנני הול"ל אמטיר לכם וכו' לזה מבאר תיבת **הנני** רצונו לומר אני, אני הוא כל מה שאני מבקש אני עושה על כן אשנה הסדר ואתן לכם לחם מן השמים. בחורים טועמים טעם לחם. זקנים טועמים דבש. תינוקות טועמים שמן. והוא רמז בפסוק (במדבר יא ח) **והיה טעמו כטעם לשד השמן**. לחם שמן דבש ר"ת **לשד**. **ממטיר** מלשון מטר, הכוונה על רוחניות המאכל שהוא מראה טעם ריח והוא ר"ת **מטר**. (אגרא דכלה)

ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען. (טז לה) פרש"י - נקלא חסר שלשים יום? שגרי בחמשה עשר באייר ירד להם המן תחילה, ובחמשה עשר בניסן פסק, שנאמר: **נישבת המן ממחרת** יהושע ה'ב אלא מגיד שהעגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו כטעם מן. עוד כתב רש"י - **אל ארץ נושבת** - לאחר שעברו את הירדן בתחלת הגבול, קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישין זה את זה? אלא בערבות מואב, כשמת משה בלבעה באדר, פסק המן מלידך, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בלבעה עשר בניסן, שנאמר: **ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח** (יהושע ה'א). נמצא שנעשו לבני ישראל שני ניסים אחד לפני ירידת המן שטעמו בעגות והנס השני שנסתפקו ממן שבכליהם מ' אדר ועד ט"ז בניסן, והם מ' יום לאחר הפסקת ירידת המן. **לאיזה צורך ומה הטעם היה בשני הניסים הללו?**

אלא ידוע שהמן הוא מאכל רוחני כדכתיב (תהלים עח כה) **לחם אפירים אכל איש**, לחם שמלאכי השרת אולקין אותו, דברי רבי עקיבא. וכן **אפירים** - לחם שנבלע בנאמנים וארבעים ושמונה אברים. (יומא עה:). המעבר ממאכל חומרי למאכל רוחני **לחם מן השמים** וכן להיפך כשפסק המן שהוא מאכל רוחני והיו צריכים לעבור שוב למאכל החומרי שהוא **לחם מן הארץ**, הוא שינוי גדול שקשה לו לאדם לקבלו, לכן היטיב השי"ת את חסדו עמהם הן לפני ירידת המן בעגות שהוציאו ממצרים נעשה בהם הנס שירגישו כבר בהם טעם המן, וכן כשפסק לירד השתהה עוד המן מירידתו בשמים זמן רב כדי שיתגשם קצת מרוחניותו ויהיה קרוב יותר ללחם מן הארץ ולא יורגש כ"כ השינוי הגדול ממן שמימי לחם הארצי. (באר יוסף)

בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם פרכו י-הנה. (שופטים ה ב)

כך אמרה דבורה לישראל: במי הקב"ה נפרע להם לישראל מן העכו"ם? בבני אדם שמשכימים ומעריבים לבית הכנסת ולבית המדרש להשלים עשרה, עליהם הוא אומר: **פדה בשלום נפשי מקרב לי כי את הקב"ה בכל יום תמיד**. ובמי שהוא משכים ומעריב לבית הכנסת ולבית המדרש להשלים עשרה, עליהם הוא אומר: **פדה בשלום נפשי מקרב לי כי בריבים היו עמדי**. (תהלים נה יט). (תנא דבי אליהו רבא פ"י)

אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה 'אמן' יהא שמייה רבא מברך' בכל פחו (פרש"י - בכל כוונתו). קורעין לו גזר דינו, שנאמר (שופטים ה ב): **בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם פרכו י-הנה**. מאי טעמא **בפרע פרעות** בייטול פורעניות? - משום דברכו ה' כשמתנדבין ישראל לברך את בוראן רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחליין לו. קתיב הכא: **בפרע פרעות**. וקתיב הןם (שמות לב): **כי פרוע הוא**. לגבי עבודה זרה, והכי קאמר בהיבטל פירעות עבודה זרה שתשקע ותשתכח שלא יזכר עונם, משום התנדב עם הוא. (שבת קט:).

כל העונה 'אמן' יהא שמייה רבא בכל כחו - פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י. ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמייה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות. (תוספות שם) (עבד המלך)

יש להקשות מנא לו על עניית הקדיש, ודילמא על ברכה קאמר. דהכי הוא פשט המקרא דנקיט ברכו ה' וראה לי (שופטים ה ב) בהתנדב ליכא לפרש על ברכה, דברכה היא חיובא ואינה בתורת נדבה, אך עניית הקדיש יש בה נדבה, כמו שכתב בפתח עינים בריש ברכות (ברכות ג). במאמר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כף, דבעל הקדיש אומר תגדל וכו' זהו נוגע לכבודו יתברך, וחוזר ואומר **יצמה פרקנה ויקרב משיחה** זה נוגע לטובת ישראל, והקהל משיבים **אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא** על הנוגע לכבודו יתברך בלבד ולא על טובתם עיין שם. נמצא יש בעניית הקדיש צד נדבה דהיה להם לענות אמן יהא שמה רבא וכו' ולהזכיר גם על טובתם כמו שהתפלל בעל הקדיש, לכן כיון דאמר בהתנדב עם פרכו ה' מפרש לה על עניית אמן יהא שמה רבא דאית בה צד נדבה. (בן יהיידע - שם). כתב ה"ר יונה ב"ר מי שמתו כלומר בכל כח כוונתו ומפני שיש בני אדם שאין הכוונה שלהם מתעוררת אלא ע"י הכח אמר בכל כחו אבל אין צריך לתת קולות גדולות שיתלוצצו ממנו בני אדם. (ב"י או"ח ג ו).

שאלות

- א. ראייה בהפטרטה שכל העוזר לישראל, כאילו עוזר לשכינה.
- א. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (יז ט) אנשים הנולדים בחודש זה אין להם לירא מכישופים.
- ב. ויבא ישראל את היד הגדלה אשר עשה י-הנה במצרים וייראו העם את י-הנה ויאמינו בי-הנה ובמשה עבדו. (יד לא) מה פשר ההדגשה בפסוק את היד הגדלה שעל ידי זה ויאמינו בי-הנה ובמשה עבדו.
- ג. ולא שמעו אל משה ויזכרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה. (טז כ) מה הטעם שכאן נקט לשון תולעים ואילו לגבי שבת נאמר (טז כג) וינחיתו אותו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו. נקט לשון רמה. ההבדל בין רמה ותולעה. וכן במשנה (אבות ג א) דע מאזן באת ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה וכו'.
- ד. טעם למנהג שבשבת שירה מפזרים לפני העופות והציפורים חטים ופירורים.
- ה. אמרו חז"ל (פסחים ה:) האומר 'סלע זו לצדקה בשביל שיתנה בני' או 'שאתנה בן העולם הבא' הרי זה צדיק גמור. לכאורה קשה ממסכת אבות (א ג) אל תקוי פעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. ועוד הרי קי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וכן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם.
- ו. שלושה פסוקים בפרשה ברצף בכל אחד מהם ע"ב אותיות שהם בסה"כ רי"ו אותיות.
- ו. ראייה בפרשה ששלוחו של אדם כמותו.
- ז. וי-הנה הלך לפניו יום בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וללכת יומם ולילה. (יג כא) ובעזרא כתיב (נחמיה ט יט) ואתה ברכתם הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביוםם להנחתם בהדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ואת הדרך אשר ילכו בה. מה הטעם ששינה הכתוב בעזרא במקום לנחתם הדרך כתיב להנחתם בהדרך. והוא רמז למספר העננים שהקיפו את ישראל.
- ח. ויבא עמלק וילקח עם ישראל ברפידם. (יז ח) מה ראה עמלק להמתין ולהילחם עם ישראל עד עכשיו ולא בא מיד כשירדו למצרים שלא היו כי אם שבועים נפש, ועתה הם (יב לו) קשש מאות אלף רגלי הגברים לבד משה.
- ט. ותשר דבורה וברק בן אבינועם ביום ההוא לאמר. (שופטים ה) מה הטעם דבכל הפרשה כתיב דבורה מלא רק בפסוק י"ד ותאמר דבורה אל ברק קום פי זה היום אשר נתן י-הנה וכו' כתיב דבורה חסר. וכן לקמן (פ"ה טו) ושרי ביששכר עם דבורה כתיב חסר.
- י. כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים. (יז יד) לכאורה קשה אם כבר נכתב בספר מה צריך עוד לשים באזני יהושע.
- כ. דבר אל בני ישראל וישבו ויחגו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים. (יד ב) פרש"י - הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותם, שיאמרו: קשה יראתן. ועליו פרש א"יב (יב כג): משגיא לגוים ויאבדם. לכאורה קשה כיצד נתן ה' סימן לישראל שיחנו לפני בעל צפון, והכתיב (שמות כג יג) ושים אלהים אתרים לא תזכירו - שלא יאמר אדם לתבירו 'שמור לי בצד עבודה זרה פלוגית'. לא ישמע על פיה - שלא ידור בשמו ולא קיים בשמו, ולא יגרום לאתרים שיצדו בשמו ושיקיימו בשמו. (סנהדרין סג :)
- ל. ויהי בערב ותעל השלל ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת השלל סביב למחנה. (טז יג) איתא בחז"ל שבשליו יכלו בני ישראל לטעום כל מיני טעמים חוץ מטעם זה.
- מ. ויאמר אליהם הוא אשר דבר י-הנה שבתון שבת קדש לי-הנה מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר. (טז כג) כאן הקדים שבתון ל-שבת ואח"כ קדש. ואילו לקמן (לה ב) בפסוק ששית ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לי-הנה. הקדים קדש שבת ל-שבתון.
- נ. ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו. (יד ה) משמע שהיה רוצה להחזירם לעובדם. ובסוף כתיב (טו ט) אצלך שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי. משמע שרצו להרגם ואיך יחזרו לעובדם.
- ס. מהי התחבולה והמזימה המסוכנת ביותר של היצר הרע, והוא שורש עמלק.
- ע. ונתת את לב פרעה ונדף אתריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וינדעו מצרים כי אני י-הנה ויעשו כן. (יד ד) פרש"י - להגיד שבתון, ששמעו לקול משה ולא אמרו: הלא נתקרב אל רודפינו? אנו צריכים לברס! אלא אמרו: אין לנו אלא דברי בן עמרם. לכאורה קשה אם כן כיצד אמרו (יד יא) המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למוות במדבר.
- ע. ויאמר י-הנה אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים. (יז יג) מה הטעם דכתיב מחה אמתה בכפל לשון.
- פ. ובני ישראל הלכו בביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. (יד כט) מה הטעם דכתיב חמה חסר, והוא לשון כעס.
- צ. אמר אויב ארדף אשיג אצלך שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי. (טו ט) לכאורה קשה שהלא סדר המלחמה הוא שבתחילה הורגים את האויב ואח"כ מתפנים לחלק את שללו. מדוע אמר פרעה קודם ארדף אשיג ורק אח"כ אריק חרבי.
- צ. דבר אל בני ישראל וישבו ויחגו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים. (יד ב) במדרש מבואר ששמו היה פתם. מה הטעם שהמצרים שינו את שמו ל- בעל צפון, והוא היה בדרום.
- ק. עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. (תהלים קיח יד) מספר השנים שעברו משנה שהתחיל השעבוד עד שיצאו בני ישראל ממצרים, וכנגדם מספר הפעמים שזוכרה יציאת מצרים בתורה.
- ר. ובני ישראל הלכו בביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. (יד כט). מה הטעם שהקדים יבשה לים. ואילו בפסוק (יד כב) ויבאו בני ישראל בתוך הים בביבשה והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. הקדים ים ליבשה.
- ש. ויושע י-הנה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים ויבא ישראל את מצרים מת על שפת הים. (יד ל) מה הטעם דכתיב מצרים מת בלשון יחיד, הול"ל מתים.
- ש. ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויחפד ללב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו. (יד ה) פרש"י - איקטורין שלח עמקם וכיון שהגיעו לשלשית ימים שקבע לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום רביעי. בתמישי ובששי נדפו אתריהם; ליל שביעי נדדו לים. בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לקח אנו קורין השירה ביום השביעי. לכאורה קשה מפרשת שלח (במדבר טו מא) פרש"י - וישמונה חוטמים שפה (בציצית), כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים. והרי שנינו יום שביעי ירדו לים ואמרו שירה.
- ת. בתפילת ערבית אמרין 'ויצא את עמו ישראל מתוך עולם'. וכי יציאת מצרים היתה תריות עולם. הרי היו גלויות נוספות.

תשובות

- א. **אורו מרוז אמר מלאך י-הנה ארו ארור ישביה כי לא באו לעזרת י-הנה לעזרת י-הנה בגבורים.** (שופטים ה כג) אמר רבי שמעון בר יוחאי כל העוזר את ישראל כאילו עוזר את השכינה, שנאמר **ארו ארור ישביה כי לא באו לעזרת י-הנה.** וכי צריך הוא לסיוע? אלא ללמדך שכל העוזר לישראל כאילו עוזר את השכינה. (תנחומא ויחי סימן ה)
- א. אדר שני אין בו מזל. **בחר לנו אנשים** שנולדו באדר שני ואין להם לירא מכישופים, ובני עמלק מכשפים הם, ויש להם יכולת ב"ב מזלות, ובעת שאין בו מזל אין כישופם מצליח. (דעת זקנים)
- ב. בתיא בת פרעה הצילה את משה כשראתה אותו בתיבה על היאור. וכתב (ב ה) **ותשלח את אמתה ותקחה.** ונשפרבכה אמתה אמות הרבה (סוטה יב:) והיינו דכתיב ויבא ישראל אל הים הים **במצרים** בני ישראל התבוננו בנס של **היגד הגדלה** שנעשה לבת פרעה להצלת משה **במצרים** ועל ידי זה ויבאמינו **בי-הנה ובמשה עבדו** שניסים גדולים כאלה נעשו כדי להצילו ולהחיותו. (לב ארי)
- ג. גדולה היא התולעת לעומת רמה שהיא קטנה. הביאור בזה שבשבת אפילו תולעת קטנה לא היתה במן שהשאירו עד הבוקר, ואילו כשלא שמעו דתן ואבירם אל משה והותירו את המן העונש שלהם היה שזה התמלא בתולעים גדולים. (הגר"א)
- ד. דתן ואבירם רצו להכחיש את נבואתו של משה רבינו שבשבת לא ירד מן, מה עשו הלכו ופיזרו את המן שיש אצלם בערב שבת וביום שבת יצאו ללקוט את המן שהחביאו, מה עשה הקב"ה שלח ציפורים ועופות ואכלו את המן שהחביאו. וזהו הכרת הטוב לציפורים והעופות. (טעמי המנהגים)*
- ה. הידור מצוה הוא – ואמרו חז"ל (בב"ק ט:): **בהידור מצוה עד שליש.** במערכבא אמרי משמיה דרבי יצחק: עד שליש משלו. מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא. פרש"י – דהיינו אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרין היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם, מכאן ואילך מה שיוסיף בהידור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו. נמצא שעל חלק החובה משלמים לו בעוה"ב וזהו כעבדי השם והעבד חייב לעשות רצון האדון בין בשכר בין אם לא. ועל חלק ההידור שמוסיף יותר ממה שחייב זכאי לקבל שכרו גם בעוה"ז. וזהו שכתוב (טו ב) **זה אלי ואניו** אמרו חז"ל (שבת קלג:) התנאה לפניו במצוות: עשה לפניו סוכה נאה לולב נאה שופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה. (שני אליהו – אבות פ"א מ"ו)*
- ו. **ויסע מלאך האלהים להלך לפני מחנה ישראל ויגדל מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויסע מד מאחריהם.** ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחושך ויבא את-ההלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ויט משה את ידו על הים ויולף י-הנה את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים. (יד יט-כא). מאלו ג' הפסוקים יוצא שם המפורש, פסוק ראשון כהויתו, פסוק שני מסופו לראשו ופסוק אחרון כהויתו. (הרוקח)
- ז. **ומשך אשר הפית בו את היאר קח בידך והלכת.** (ז ה) והרי לא לקח היאור על ידי משה כי אם על ידי אהרן דכתיב (ז יט) **אמר אל אהרן קח משך ונשה ידך על מימי מצרים** וגו' אלא לפי ששלוחו של אדם כמותו. (מושב זקנים)*
- ז. עננים הקיפו את ישראל – ד' מארבע רוחות השמים, אחד מלמטה ואחד מלמעלה, ואחד לפניהם משווה (מיישר) הרים ובקעות, הרי ז' עננים מכסים אותם. להנחתם בהדרך הרי ב' ה' יתרים, כנגד ז' עננים שהלכו עמם. (רבינו אפרים, הרוקח)*
- ח. חוב השעבוד הטיל אברהם אבינו על יצחק, וכשמת יצחק הטיל על יעקב ובניו ועשו ובניו, אמר עמלק הרשע אם אכרית את יעקב ואת זרעו יהיה החוב מוטל עלי, לכך המתין עד שיצאו ממצרים שכבר נפרע החוב ואז בא להילחם עמהם. (דעת זקנים)
- ט. טפלה היתה במלחמה, לכך כתיב חסר לפי שהיה נבואה שהוא יכבוש וגם לפי שאין דרכה של אישה לעשות מלחמה. וכן **ושרי בישישכר עם דברה** דקאי אסנהדרין שישבו לדון עמה וכבר הקשו התוס' הא אישה פסולה לדין ותוצו שהיתה מלמדת להן הדינים. לכך היתה טפלה וכתב חסר. (טעמא דקרא)
- י. יואב בן צרויה שר צבאו של דוד המלך נצטוו להכרית את עמלק, והוא השמיד רק את הזכרים, וכששאל אותו דוד למעשיו ענה לו שכתוב **תמקה את זכר עמלק** משמע שצריך להרוג רק הזכרים אמר לו דוד שכתוב **זכר** בצירי והוא למד את הפסוק בקמץ. לפיכך **ושים באוני יהושע** שישמע את צורת הקריאה הנכונה בצירי ולא בקמץ. (הגר"א)*
- כ. כבוד המקום הוא לפי שצווה עליהם לחנות אצלו כדי לראות במפלתו וידעו שגם בו אין ממש. וזה שכתוב **נכחו ותנו על הים** שקריעת ים סוף תהיה נוכח האליל הזה, ואם אלוהים הוא ירב ויציל את עובדיו מיד. (אזנים לתורה ע"פ התוס' שם) **א"נ כל עבודה נרה הכתובה בתורה** – מותר להנפיר שמה. (סנהדרין סג:)
- ל. **א"נ עדיין לא ניתנה התורה ואין לחוש, אע"פ שכבר היא כתובה ומונחת לפני הקב"ה.** (דעת זקנים)
- ל. לוייתן לא יכלו להרגיש את טעמו בשליו. דכתיב (במדבר יט כ) **והיה לכם לנרא.** כתב בעה"ט **לנרא** באל"ף שמצאו בו כל מיני טעמים חוץ מאחד והוא טעמו של לוייתן. והטעם משום שעיני לא ראתה א-להים וזלזלה יעשה למחנה לו (שעיהו סד ג). ואמרו חז"ל (בב"ב עז:) **כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו זכר ונקבה בראם** מה עשה הקדוש ברוך הוא קרב הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא.
- מ. מוסיפין מחול על הקדוש בכניסתו וביציאתו, שצריך שביתה קודם שיבא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה. כדתנן (שבת יא.) **לא יצא הקיט במחטו סמוך לתשקה.** (מושב זקנים)*
- נ. נקמה רצה לעשות בהם לאחר שנכנס לים והקיפוהו המים עלתה חמתו להשחיתם אע"פ שמפסידים עבדותם. ורק בתחילה רצה להחזירם לעובדם. (טעמא דקרא) **א"נ חשב לעשות ג' דברים – א' אחקל שלל לשלול כל שללם.** ב' שיקח אותם עבדים כבאשונה **תמלאמו נפשי** לעשות בהם חפצו בעניו יתור ממה שהיה בעבר. ג' **אריק סרפי** ביקש להרוג את משה ואהרן ואת גדוליהם. **תורישמו ידי** שביקש להשיג מה שלא השיג בראשונה שביקש להרוג את משה בסיף שמסרו לקוסטינר לקרנו ולא שלטה בו הסרפ. הוא שאמר (סד ז) **ויצילני מתרב פרעה.** (אזה"ח)
- ס. **ספק בגימטריא עמלק** (240) – הה"ד (ח-ז-ח) **היגד י-הנה בקרבנו אם אין וסמך ליה ויבא עמלק.** שורש עמלק הוא הספק והוא התחבולה והמזימה המסוכנת ביותר של היצר הרע. (מדשן ביתר)
- ע. ערב רב קינטרו ולא בני ישראל. **א"נ לפי שראו את שרו של מצרים שבא להושיע למצרים אז נתיאשו.** (דעת זקנים)
- ע. עולם הזה – עולם הבא. (הרא"ש) **א"נ מחה תחלה בשמים ואח"כ אמתה** בארץ וזהו שאמרו רז"ל אין אומה נופלת עד שיפול שרה תחלה. (רבינו בחיי) **א"נ** שאחרים גם את בהמתם, כאמרו (ש"א טו) **והתחמתם את כל אשר לו וגו' משור ועד שנה** וכו'. (ספורנו)*
- פ. פסל מיכה עבר איתם, דכתיב (זכריה יא) **ועבר בים צרה והפה בים גלים** אמר רבי יוחנן זה פסלו של מיכה (סנהדרין קג:). ורצה הקב"ה להטביעם, לולי שהקב"ה הושיעם למען שמו שנאמר (תהלים קו ז-ח) **וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו.** וימרו בגימטריא **והוא פסל מיכה.** (263 עם הכולל).
- צ. **ועבר בים צרה** ס"ת בגימטריא **פסל מיכה** (245) (רבינו אפרים, הרוקח)*
- צ. צאן ובקר הלכו אחרונים – דכתיב (ט) **בנערינו ובנקנינו נלך בנבינו ובננותנו בצאננו ובבקרנו נלך.** לכן אמר פרעה בלבו מיד שארדוף ואשיגם אחלק שלל הצאן והבקר, אותם אפגוש ראשונים, ואחר אמשיך לרדוף ולהרוג את האנשים. (פניני הגר"א)
- צ. צפון היה שם אוצר המלך. (לך נקרא בעל צפן. וכתב (איוב לו כב) **מאפיון נזה יאמה** ביאורו ממקום צפון ונעלם. (אזנים לתורה) ובעל הוא כינוי לעבודה זרה דכתיב (מ"א יח כו) **הבעל ענניו.**
- ק. קי"ז שנה משנה שהתחיל השעבוד ועד שיצאו ממצרים כמניין זעם. **עזי וזמרת יה וגו' עזי בא"ב ב"ש זעם,** כי **זעם תצעד ארץ** (חבקוק ג יב), כך רמז ליעקב אבינו **ואנכי אעלה גם עולה** (בראשית מז ד) **עולה** בא"ב ב"ש **זכ"ף** בגימטריא קי"ז, וכן קי"ז פסוקים בשיר השירים. (הרוקח)
- ר. רשעים שלא היו מאמינים שביקע הים עד שראו את הנס בעיניהם כתוב יבשה קודם ואח"כ הים כי לא נכנסו עד שראו שנבקע הים ונעשה להם יבשה. ואילו צדיקים ומאמינים כמו נחשון בן עמינדב מסרו נפשם לכבוד הקב"ה ולכן נכנסו לים ממש ורק אח"כ נעשה להם יבשה. (הגר"א)*
- ש. שר שלהם ראו וזהו **מת** בלשון יחיד. **מת על** בגימטריא **שרם.** (540) (רבינו אפרים) **א"נ מצרים הזקן בן חם אביהם של כל מצרים שכבר מת,** העמידו הקב"ה מקברו לראות פורעניות בניו, והיכן ראוהו על שפת הים. (מדרש שכל טוב סימן לא)
- ש. שחיטת פסח קאמר – משאמרו שירה על הים הוא ח' ימים לאחר שחיטת הפסח. (מושב זקנים, פענח רזא)*
- ת. תורה ומצוות מלמדים את האדם לשלוט בתאוותיו. ואמרו חז"ל (אבות ו ב) **אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.** שנפשו אינה משועבדת לתאוות הגופניות. (תפארת ישראל (ח"ט))

מקורות / חידודים *

- ב. **טעמים נוספים למנהג שבשבת שירה מפזרים לפני העופות והציפורים חטים ופירורים** - להורות שאם ישראל, הנמשלים לציפור, יפנו עצמם מעסקיהם ויעסקו בתורה ובמצוות, ימציא להם השי"ת מזונות בלי עמל ויגיעה, כמו לציפורים שמוציאים מזונותיהם נזרקים למעלה על גגותיהם. (אור פני משה להחת"ס). מכיון ששרו הציפורים וצפצפו בעת שעם ישראל שרו את שירת הים. ולזכר כך תיקנו להאכיל את הציפורים בגרגרי חיטה. (מהר"ל).
- ה. **וְהָיָה נֶעֱמָ אֶל־דָּנִי אֶל־לִהְיוֹנוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה דִּינֵנוּ כֹּנֶנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה דִּינֵנוּ כֹּנֶנָה:** (תהלים צ יז) מה הטעם שנאמר בפסוק **פַּעֲמֵימִים וּמַעֲשֵׂה דִּינֵנוּ**. אחד על חלק המעשה הנעשה בתורת חיוב, ואחד על חלק המעשה שהוא בתורת הידור. **מעשה ר"ת הידור מצוה עד שלישי**. (שני אליהו – אבות פ"א מ"ו)
- ו. **וּמִטָּף אֲשֹׁר הַכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בִּידָךְ וְהִלַּכְתָּ.** (ז"ה א"נ) משה היה מגביה ואהרון היה מכה. (מושב זקנים)
- ז. **שבעה ענני כבוד היו:** ארבע מארבע רוחות, ואחד מלמטה, ואחד מהלך לפניהם. כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה מנמיכו ושורף נחשים ועקרבים, מכבד ומרביץ את הדרך לפניהם. (מדרש תנחומא, פרשת בשלח)
- י. **כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע** כתב האוה"ח - צריך לדעת למה נתיחד מאמר זה ליהושע לבד. ואולי כי לצד שראה יהושע עוצם הכעסות עמלק ותוקפו ולא היה בו כח לעשות בו כליון אלא שהחלישם לבד ויש בלבו של צדיק איך לא עשה ה' מה שראוי לעשות ברשע זה, לזה בא ה' להפיג צנתו וצוה למשה לאמר לו באזנו פירוש כי הדבר הוא להשיב למה שבלבו של יהושע ואמר לו כי לא ידאג על הדבר מחה אמה וגו' ודבר ה' כאילו כבר היה ותהיה זאת נחמתו. והרמב"ן כתב - ואמר **וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ** לצוותו להזכיר לישראל את כל התלאה אשר באה להם על ידו כי הוא היודע ועד וירמוזו כי אחרי שיירשו הארץ ימחו אותו כי מצוה עליהם תחלה להכרית שבעת הגוים וינחלו הארץ זהו שנאמר שם (דברים כה יט) **וְהָיָה בְּהִנָּחִים יְ-הוָה אֶל־לִהְיוֹךְ לָךְ** וגו'.
- מ. **שָׁבְתוּן שֶׁבֶת קָדֹשׁ** - הקדים שבתון לשבת ואח"כ קודש ובפרשת ויקהל (שמות לה ב) הקדים קודש לשבת **יְהִיָּה לָכֶם קָדֹשׁ שֶׁבֶת שְׁבָתוֹן לִי-הוָה** לומר שמוסיפין מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו שצריך שבתה קודם שבא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה וכן במקום אחד נאמר (ויקרא יט ל) **אֵת שְׁבָתִיתִי תִשְׁמְרוּ** הקדים שבת לשמירה ובמקום אחר הקדים שמירה לשבת כההיא דתנן לא יצא החיטט במחטו סמוך לחשיכה ושמירה אחריו שאסור ליהנות ממעשה שבת כגון לרחוץ במרחץ שנתחמם לצורך ישראל. (בעה"ט)
- ע. **כִּי מָחָה אֶמְחָה** - כתב האוה"ח: וטעם כפל **מָחָה אֶמְחָה** אולי שרמז לנו זמנים שימחה בהם, א' בימי שאול וכנגדו אמר משה, ב' בימי מרדכי וכנגדו אמר **אֶמְחָה**, ואחת לעתיד וכנגדו אמר **תִּשְׁמְרוּ**.
- פ. **זֶה פִּסְלוֹ שֶׁל מִיכָה:** פרש"י - כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארוננו של יוסף בא מיכה ונטלו בהחבא והיינו דכתיב **וְעָבַר בֵּינָם צָרָה** כשהעביר הקדוש ברוך הוא לישראל עבר מיכה עמהם שבידו השם לעשות העגל. ל"א מיכה עשה פסל והביאו עמו כשעברו ישראל הים. (סנהדרין קג:).
- כתב רבי מאיר הלוי אבולעפיה זצ"ל - שהיה עתיד לעשות פסל ולהצר להן לישראל שהרי מתו על ידו מישראל כמה אלפים לפי שהקפידו על כבוד עצמן בפילגש בגבעה ולא הקפידו על כבודו של שם בפסלו של מיכה ואע"ג דעיקר קרא לעתיד כתיב אפילו הכי דרשינן ביה הכי משום דכתיב לעיל מיניה **אֲשֶׁר־קָרָה לָהֶם וְאֶקְבָּצֵם בִּי פְדִיתִים וְרַבּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ**. כלומר ורבו לעתיד כמו רבו מתחילה מיציאתם ממצרים והדר כתיב **וְעָבַר בֵּינָם צָרָה** אלמא מעיקרא נמי הכי הוה וכיון דמירי נמי לשעבר דרשינן ביה הכי ויש לפרש דכולה מילתא לעתיד קא דרשינן לה שלעתידי עתידה צרה לעבור עמהן בים ואי זו זה עונש פסלו של מיכה. (יד רמה - סנהדרין שם)
- ואמר רבתינו ז"ל (מדרש תהלים א, כ טו, ה, וזהו תרומה קע, וקוט ראובני בשלח פב, פט) דעוזה היה טוען **מה אלו עובדי עבודה זרה אף אלו עובדי עבודה זרה!** מפני מה אלו ניצולים ואלו טובעין? והדבר יפלא איך יטעון כן? והלא כל אותם אנשים מישראל שהיו עובדי עבודה זרה במצרים מתו בחושך ואלו שיצאו כולם צדיקים ונקיים כמו שאמר רבתינו ז"ל על פסוק **וְהַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** (שמות יג, יח)! אך מפורש הדבר כי טענתו היתה מחמת פסל מיכה שהיה עם ישראל בתוך הים כמו שאמר רבתינו ז"ל (סנהדרין קג:). על פסוק **וְעָבַר בֵּינָם צָרָה** (זכריה י, יא) זה פסלו של מיכה. על כן אף על פי שישראל שהיו בתוך הים כולם אינם עובדים עבודה זרה חס ושלום, עם כל זה מאחר שהיה פסל מיכה שהוא עבודה זרה עומד עמהם בתוך הים והוא כרוך עמהם ודבק עמהם במקום אחד חושב עוזה לטעון בזה שהיה כל ישראל דין עובדי עבודה זרה חס ושלום מחמת העבודה זרה הזו שהיא כרוכה עמהם במקום אחד בתוך מחניהם. (בן יהוידע - סוטה ב.)
- ר. אמר לו הקב"ה למשה משה נטה ידך על הים ובקעהו ונטה משה את ידו על הים וראו המים פניו של הקב"ה ורגזו וחלו וירדו לתהומות שנאמר ראוך עמים יחילו ר' אליעזר אומר ביום שאמר הקב"ה יקוו המים בו ביום נקפאו המים ונעשו שנים עשר חלקים כנגד שנים עשר שבטים ועשו חומות מים בין שביל לשביל והיו רואין אלו את אלו וראו הקב"ה מהלך לפניו ועקבות רגליו לא ראו שנאמר בים דרכך ושביילך במים ראו ר' עקיבא אומר הלכו ישראל לבא אל ים סוף וחזרו לאחוריהם יריאים שלא ישובו המים עליהם ושבתו של בנימין רצה ליכנס שנאמר בנימין צעיר רודם יורדים התחילו שבתו של יהודה שרוגמין שנאמר שרי יהודה רגמתם וקפץ נחשון תחלה וירד לים וקדשו שמו הגדול לעיני הכל ובממשלת יד בן יהודה נחשון נכנסו כל ישראל **אחריהם לים** שנאמר היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו של יהודה. (פרקי דר"א פמ"ב)
- ורבי יהודה אומר בלשון אחר: **וְנִכְבְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם** כיון ש'עמדו' ש'בטים' על הים זה אומר 'אין אני יורד תחלה לים' וזה אומר 'אין אני יורד תחלה לים' ש'נאמר: (הושע יב, א) **סָבְבֵנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל** מתוך ש'קיו' עומדין ונוטלין עצה, קפץ נחשון בן עמינדב ונפל לים עליו הפתוב אומר: (תהלים טו, טז) **הוֹשִׁיעֵנִי אֶל־הַיָּם כִּי בָאוּ מֵימַי עַד נַפְשִׁי**. ואומר: (תהלים טו, טז) **אֵל תִּשְׁטַפְנִי שִׁבְלֹת מַיִם וְאֵל תִּבְלֵעֵנִי מִצִּוְלָה וְאֵל תִּאֲסַר עָלַי בָּאֵר פִּיחַ**. מיד אמר המקום למשה: יידי טובע בים והים סוגר ושווא רודף, ואתה עומד ומרבה בתפלה אומר לפני: רבוננו ש'קעולם, ומה בידי לעשות? אומר לו: (שמות יד, טז) **וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטָּף-מֶה אֶמְרוּ מִשֶּׁה וַיִּשְׂרָאֵל עַל הַיָּם?** (שמות טו, יח) **יִי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד** אומר המקום: מי ש'המליכני תחלה על הים, א'עשהו מלך על ישרא'ל. (מכילתא בשלח ה)
- ש. אם תמנה ערב פסח שהוא יום שחיתת הפסח בין הערבים ומתן דמו על המשקוף ושתי המזוזות דלאו יום שלם הוא כיון שאין לילו עמו, אלא לענין קדשים חשוב יום שלם, דלילה שהוא אחר היום נחשב מן היום, אם כן כשתמנה יום השחיטה נמצא יום ז' של פסח הוא יום ח' לשחיטת הפסח, והתם מיירי כשתמנה יום השחיטה והכא כשלא תמנה, והרא"ם פירש ושמא יש לומר שרבי משה הדרשן שאמר זה חולק עם האגדה האומרת בז' אמרו שירה. (שפתי חכמים)
- א"נ סבירא ליה לרבי משה הדרשן דמרים וכל הנשים אמרו שירה רק למחרתו, וישראל אמרו שירה ביום שביעי של פסח ונשים ביום השמיני. (אמרות ה')
- א"נ נאמר במדרש שביים בו יצאו ישראל ממצרים היה יום ארוך ובו ל"ו שעות. נמצא שבין יציאת מצרים לקריעת ים סוף היו יותר משבעה ימים, שהרי יממה היא כ"ד שעות ואילו כאן נמשכה היממה הראשונה ל"ו שעות. מעתה שמונת החוטים שבציצית הם כנגד שמונה ימים מיציאת מצרים עד קריעת ים סוף. עם זאת ירידתם לים היתה בליל שביעי, כי מצד הלילות אכן היה זה הלילה השביעי. (אור יקרות)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלות במייל ניתן לפנות לכתובת